Hududda mehnat resurslarini ish bilan ta’minlash

Egamov Diyorbek Dilshodbek o‘g‘li

Andijon davlat texnika institute 4- bosqich talabasi

Anatatsiya: Ushbu tezisda hududda mehnat resurslarini ish bilan ta'minlashning ijtimoiy ahamiyati, yangi ish o‘rinlarini yaratish yo‘nalishlari, raqamli iqtisodiyot va masofaviy ish shakllari, ayollar va yoshlar bandligini ta’minlash, kasb-hunar ta’limi va mehnat bozori uyg‘unligi kabi yo‘llar tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: mehnat resurslari, bandlik, mehnat bozori, ish o‘rni, iqtisodiy rivojlanish, ta’lim.

Hududlarning iqtisodiy rivojlanishi va aholining farovonligi ko‘p jihatdan mehnat resurslaridan oqilona foydalanish darajasiga bog‘liq. Aholining ish bilan ta’minlanishi nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta’minlaydi, balki ijtimoiy muvozanatni ham mustahkamlaydi. Ishsizlik darajasining pasayishi hududda ijobiy muhit yaratadi, jinoyatchilikning kamayishiga, oilaviy daromadlarning oshishiga va aholi turmush darajasining yaxshilanishiga xizmat qiladi. Shu sababli, har bir hudud uchun mehnat resurslarini samarali ish bilan ta’minlash eng muhim vazifalardan biridir.

Mehnat resurslari – bu ishlab chiqarish jarayonida faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo‘lgan mehnatga layoqatli aholining umumiy salohiyatidir. Hududning iqtisodiy kuch-qudrati, asosan, mehnat resurslarining malakasi, soni va ularning mehnat unumdorligiga bog‘liq. Ishchi kuchining samarali taqsimlanishi ishlab chiqarish hajmini oshiradi, ichki bozorni kengaytiradi va aholining turmush sharoitini yaxshilaydi.Ularning tarkibiga quyidagilar kiradi:

Ishlayotgan mehnatga layoqatli shaxslar;

Ish izlayotgan ishsizlar;

Talim olayotgan, biroq mehnatga layoqatli yoshlar;

Uy xo‘jaligida mehnat qiluvchi aholi.

Demak, mehnat resurslari nafaqat ishlab chiqarishda faol qatnashayotgan, balki mehnat faoliyatiga kirishish salohiyatiga ega bo‘lgan insonlarni ham o‘z ichiga oladi. Mehnat resurslari iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida ishlab chiqarish jarayonining asosiy ishtirokchisi hisoblanadi. Tabiiy resurslar va moddiy boyliklar mehnatsiz o‘z qiymatini oshira olmaydi. Inson mehnati orqaligina tabiiy resurslar mahsulotga, xizmatga yoki foydaga aylanadi.

Ularning iqtisodiy ahamiyatini quyidagi yo‘nalishlarda ko‘rish mumkin:

1. Ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda. Malakali, bilimli va tajribali ishchi kuchi ishlab chiqarishning samarali tashkil etilishiga xizmat qiladi.

2. Milliy daromadni yaratishda. Mamlakatda yaratilayotgan yalpi ichki mahsulotning (YAIM) asosiy ulushi inson mehnati bilan bog‘liq.

3. Iqtisodiy o‘sishni ta’minlashda. Mehnat resurslarining faol ishtiroki yangi texnologiyalarni joriy etish, innovatsiyalarni amaliyotga tadbiq qilishga imkon beradi.

4. Bandlikni ta’minlashda. Ish bilan ta’minlangan aholining ko‘pligi ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Mehnat resurslarining ijtimoiy ahamiyati ham juda keng. Ish bilan band aholining ko‘payishi jamiyatda kambag‘allikni kamaytiradi, oilaviy daromadni oshiradi va ijtimoiy tenglikni mustahkamlaydi. Bundan tashqari, mehnat insonni ijtimoiy hayotga jalb etadi, unda mas’uliyat, ijodkorlik, vatanparvarlik va mehnatsevarlik fazilatlarini shakllantiradi.

O‘zbekiston Respublikasida mehnat resurslari tarkibining katta qismini yoshlar tashkil etadi. Aholining 60 foizdan ortig‘i mehnat yoshidagi fuqarolardir. Bu mamlakat uchun katta imkoniyat, ammo shu bilan birga ularni ish bilan ta’minlash mas’uliyatini ham oshiradi.

Mehnat resurslaridan to‘g‘ri foydalanish uchun quyidagi yo‘nalishlar muhim:

1. Ta’lim va kasb-hunar tizimini rivojlantirish;

2. Aholini malaka oshirish dasturlariga jalb etish;

3. Yangi ish o‘rinlarini yaratish va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash;

4. Texnologik innovatsiyalarni joriy etish orqali mehnat unumdorligini oshirish;

5. Ayollar va yoshlar bandligini kengaytirish;

6. Mehnat migratsiyasidan qaytgan fuqarolarning tajribasidan foydalanish.

Aholining ish bilan bandligi - bu faqat iqtisodiy jarayon emas, balki ijtimoiy barqarorlikni saqlab turuvchi omildir. Ishsizlar sonining ko‘payishi ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi, muammolarni keltirib chiqaradi. Shu sababli, bandlik siyosatini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish orqali aholining daromad manbaini kafolatlash, kambag‘allikni kamaytirish va yoshlarni mehnatga jalb etish mumkin.

Ish bilan ta’minlash - bu mehnatga layoqatli aholining mehnat faoliyati bilan band bo‘lishini ta’minlovchi ijtimoiy-iqtisodiy jarayon bo‘lib, u iqtisodiy tizimning eng muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.Uning asosiy maqsadi – aholining turmush darajasini yaxshilash, ishsizlikni kamaytirish va ijtimoiy tenglikni ta’minlashdir.Ish bilan ta’minlanganlik jamiyat hayotining barcha jabhalariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Quyida uning asosiy ijtimoiy ahamiyatlari keltirilgan:

Hududlarda yangi ish o‘rinlari yaratish uchun birinchi navbatda mavjud tabiiy resurslardan, xomashyodan va geografik imkoniyatlardan samarali foydalanish zarur.

Mahalliy sanoat korxonalarini rivojlantirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, agrar sohada qayta ishlovchi tarmoqlarni kengaytirish bu borada eng samarali yo‘ldir. Masalan, paxta yetishtiriladigan hududlarda to‘qimachilik, meva yetishtiriladigan joylarda konservalash korxonalarini yo‘lga qo‘yish orqali yuzlab yangi ish o‘rinlarini ochish mumkin. Bu nafaqat ish bilan ta’minlaydi, balki mahsulotlarni eksport qilish imkonini ham kengaytiradi. Yoshlarni zamonaviy kasb-hunarlarga o‘rgatish mehnat resurslarini to‘g‘ri yo‘naltirishda muhim o‘rin tutadi. Bugungi kunda texnologiyalar tez rivojlanayotgani bois, mehnat bozori doimo yangilanib boradi. Shu sababli, kasb-hunar ta’limi tizimi ham zamon talablari bilan hamnafas bo‘lishi kerak. Kollej va texnikumlarda amaliyotga yo‘naltirilgan o‘qitish tizimini kuchaytirish yoshlarning malakasini oshiradi va ularning ish topish imkoniyatini kengaytiradi. Ayollar va yoshlarni ish bilan ta’minlash ijtimoiy siyosatning eng muhim yo‘nalishidir. Uy sharoitida mehnat qilish, kasanachilik, tikuvchilik, hunarmandchilik, onlayn xizmat ko‘rsatish kabi sohalarni rivojlantirish orqali ularning iqtisodiy faolligini oshirish mumkin. Bundan tashqari, yoshlarning tadbirkorlik tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash, ularni imtiyozli kreditlar va davlat grantlari bilan ta’minlash ham yangi ish o‘rinlarini yaratishga xizmat qiladi.

Qishloq joylarda mehnat resurslarining katta qismi agrar sohada band bo‘ladi. Shu sababli, dehqonchilik va chorvachilikni modernizatsiya qilish, texnika va texnologiyalarni yangilash, qayta ishlash tarmoqlarini rivojlantirish zarur. Shuningdek, qishloq turizmini rivojlantirish, mahalliy hunarmandchilikni qo‘llab-quvvatlash ham aholining bandligini oshiradi.

Zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalar ish bilan ta’minlashning yangi yo‘nalishlarini ochmoqda. Masofaviy ish tizimlari, onlayn xizmatlar, freelancing va IT sohalari orqali yuzlab fuqarolar o‘z hududini tark etmasdan daromad topish imkoniyatiga ega bo‘layapti. Shu sababli, hududlarda raqamli infratuzilmani rivojlantirish, internet qamrovini kengaytirish bandlik siyosatining muhim qismi bo‘lishi kerak.

Mehnat migratsiyasi – bu tabiiy jarayon, ammo uni to‘g‘ri boshqarish lozim. Chet elda ishlayotgan fuqarolar tajriba, bilim va mablag‘ bilan qaytgach, ularni ichki mehnat bozoriga integratsiya qilish zarur. Ular uchun maxsus dasturlar, kichik biznes loyihalari, investitsiya imkoniyatlari yaratilsa, bu nafaqat ularning bandligini, balki hudud iqtisodiyotining o‘sishini ham ta’minlaydi.

Davlat va xususiy sektor hamkorligi. Mehnat resurslarini ish bilan ta’minlashda davlatning roli bilan bir qatorda, xususiy sektorning faolligi ham muhim. Sanoat zonalari, texnoparklar, startap loyihalarini rivojlantirish orqali yangi ish o‘rinlari yaratiladi. Davlat tomonidan soliq imtiyozlari va qo‘shimcha grantlar ajratilishi esa investorlar uchun qo‘shimcha rag‘batdir.

Har bir hudud o‘zining tabiiy resurslari, iqtisodiy imkoniyatlari va demografik holatidan kelib chiqib bandlik siyosatini shakllantirishi kerak. Masalan, Andijon viloyatida avtomobilsozlik, Qashqadaryoda neft-gaz, Surxondaryoda qishloq xo‘jaligi sohalarini rivojlantirish orqali barqaror bandlik tizimi yaratilishi mumkin

Hududda mehnat resurslarini ish bilan ta’minlash – bu iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy barqarorlikni ta’minlaydigan asosiy omildir. Ish bilan ta’minlangan aholi – bu farovon jamiyatning poydevori. Shuning uchun ham bandlik siyosatini har tomonlama takomillashtirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, mehnat bozorini raqamlashtirish va kasb-hunar ta’limini rivojlantirish bugungi kunning eng dolzarb vazifasidir.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, ish bilan ta’minlash jamiyatning iqtisodiy barqarorligi va ijtimoiy farovonligini ta’minlovchi eng muhim omillardan biridir. Ish bilan band aholining ko‘pligi nafaqat milliy daromadni oshiradi, balki ijtimoiy tenglikni, osoyishtalikni va totuvlikni ham mustahkamlaydi. Mehnat resurslaridan oqilona foydalanish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, kasb-hunar ta’limini rivojlantirish va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash orqali aholining daromadi hamda hayot sifati oshadi. Ish bilan ta’minlangan inson o‘z oilasining farovonligini ta’minlaydi, jamiyatda faol o‘rin egallaydi va mamlakat

taraqqiyotiga hissa qo‘shadi. Demak, ish bilan ta’minlash – bu nafaqat iqtisodiy jarayon, balki ijtimoiy barqarorlik, inson qadri va milliy taraqqiyotning kafolatidir. Shu bois, har bir hududda aholini samarali mehnat faoliyatiga jalb etish, yangi ish o‘rinlarini tashkil etish va mehnat sharoitlarini yaxshilash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishi bo‘lib qolishi lozim.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi – Toshkent: “Adolat” nashriyoti, 2023 – 210 b

2. O‘zbekiston Respublikasining “Bandlik to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2022. – 15 b.

3. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 176 b.

4. Qodirov B, To‘xtayev A. Mehnat iqtisodiyoti – Toshkent: TDIU nashriyoti, 2020 – 320 b

5. O‘zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi. 2023–2024-yillar uchun bandlik bo‘yicha yillik hisobot. – Toshkent, 2024. – 75 b.

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. “Aholini bandligini ta’minlashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”. – PQ–5642-son, 2024-yil 12-fevral.

7. Jo‘rayev M. Ijtimoiy mehnat va bandlik siyosati. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 248 b.